

Rapport 'Veehouderij en Gezondheid Omwonenden'

Tekst: Pieter Stokkermans
Foto's: Wageningen UR
Nieuwe Oogst

De uitwerking van het vorige week door de RIVM gepresenteerde rapport 'Veehouderij en Gezondheid Omwonenden' wordt steeds helderder. Het beperken van

emissie is de belangrijke conclusie. Een relatief nieuw probleem komt aan het licht: endotoxinen, ofwel dode bacteriën. De provincies reageren wisselend op het rap-

port. Noord-Brabant wil aan de slag, terwijl bijvoorbeeld Gelderland in het rapport geen aanleiding hiervoor ziet. Het onderzoek is nog niet sluitend genoeg.

'Emissiebeperkingen grote opdracht'

De pluimveesector moet fijnstof aanpakken, zegt LTO-portefeuillehouder Diergezondheid Toon van Hoof. 'De sector moet voldoende tijd krijgen om de juiste stappen te zetten.' Alle veehouderijsectoren moeten de ammoniakemissie verminderen.

ACHTERGROND

Van Hoof reageert op het vorige week verschenen RIVM-rapport 'Veehouderij en Gezondheid Omwonenden'.

'We hebben als agrarische sector de nadrukkelijke opdracht om geen gevaar voor de omgeving te zijn. Voor de pluimveehouderij is het belangrijk dat de sector aan de slag gaat, maar daarbij de tijd krijgt om stappen te zetten naar minder fijnstof. Ondernemers moeten dit financieel kunnen behappen', stelt Van Hoof.

Primair fijnstof geeft een verhoogde kans op longontsteking. Normaal geldt dat voor 150 op de 10.000 inwoners. In de buurt van pluimveebedrijven is dat 165 van de 10.000 inwoners.

Het bevreedt Van Hoof dat er nu stemmen opgaan om de dieren aantallen te verminderen. 'Daar draait het hier niet om. Het gaat om minder emissie. Dit leidt niet alleen tot een gezondere omgeving, maar ook

Doordat stallen voorzien zijn van strooisel, neemt de hoeveelheid fijnstof toe.

voor een gezonde werkomgeving voor de pluimveehouders, medewerkers en de dieren.'

De LTO-portefeuillehouder Diergezondheid denkt daarbij aan het doorvoeren van een aantal technieken om de emissie te verminderen. 'De zoektocht naar de beste technie-

ken was al gestart. De pluimveesector moet nu aan tafel om te kijken naar verdere technieken. Welke technieken hebben we, wat is economisch haalbaar om de hoeveelheid fijnstof richting omgeving te beperken.'

AMMONIAK

De uitstoot van ammoniak wordt omgevormd in de lucht tot secundair fijnstof, wat eveneens een effect heeft op de gezondheid, ook op grotere afstand van veehouderijgebieden.

'Hiervoor moeten we samen met de automobielproducenten en industrie en veehouderij in het buitenland werken aan een grotere agenda om gezamenlijk de fijnstofuitstoot

te beperken', zegt Van Hoof.

'De ammoniakuitstoot heeft meerdere bronnen. De veehouderij wordt gezien als belangrijke bron. Dit gegeven ligt er; dat kunnen we niet ontkennen. Er zijn al

'Het gaat om minder emissie, niet om dieren aantallen'

grote slagen gemaakt. De agenda voor ammoniakreductie is er al heel wat jaren. Door dit rapport is het nieuw dat dit een effect heeft op de gezondheid. Hier ligt voor de ondernemer dan ook een uitdaging.'

Het rapport 'Veehouderij en

Gezondheid Omwonenden' is positief als het gaat om de overdracht van besmettelijke ziekten. Hepatitis E, wat ook bij varkens aanwezig is, komt in veedichte gebieden niet beduidend meer voor dan elders. Ook een ziekte als vogelgriep heeft duidelijk geen verband. Datzelfde geldt voor veel andere, nu bestaande ziekten.

'Dit is geen garantie voor de toekomst. Er kan altijd een nieuwe ziekte opduiken', waarschuwt onderzoekster Kitty Maassen van het RIVM. Zo dook in 2008 Q-koorts op. Er is wel meer veegerelateerde MRSA in de veedichte gebieden gevonden dan daarbuiten. Het gaat om 0,6 procent MRSA-dragers, terwijl dit in de Nederlandse bevolking gemiddeld tussen de 0,1 en 0,2 procent is. Het is niet helemaal duidelijk waar dit vandaan komt.

'Er worden ook wel eens veegerelateerde MRSA-besmettingen zonder verband met de veehouderij gevonden', zegt Dick Heederik van IRAS, die meewerkte aan het onderzoek.

Wellicht spelen hierbij andere factoren een rol, stelt Maassen. 'Mogelijk is er een verband met een andere diersoort. Zo zijn paarden ook drager van MRSA. Hier gaan we nog verder onderzoek naar doen. We hebben de onderzochte personen wel gevraagd of ze op boerderijen zijn geweest, maar niet op maneges.'

Dat in de buurt van agrarische bedrijven enkele MRSA-gevallen zijn gevonden, komt volgens Van Hoof wellicht doordat met het reduceren van het antibioticagebruik meer wordt gewerkt aan het toewerken naar eerstekeusmiddelen. 'De hoeveelheid MRSA is in de veehouderij niet afgenomen. Het lijkt erop dat de MRSA-bacterie juist beter gedijt bij eerstekeusmiddelen.'

Provinciebestuurders wisselend

Vanuit provincies zijn de reacties op het rapport wisselend. Gelders gedeputeerde Jan Jacob van Dijk ziet in het onderzoek nog geen direct causaal verband tussen longproblemen en de nabijheid van intensieve veehouderijbedrijven: 'Zonder sluitend vervolgonderzoek kan de overheid bedrijven niet korten in

hun omvang.' Anne-Marie Spierings van Noord-Brabant ziet dit anders: 'Met gemeenten en de overheid gaan we de kaders stellen, zodat we die kaders zo snel mogelijk kunnen toepassen bij nieuwe vergunningaanvragen. Met die vergunningen kunnen we fijnstof, endotoxinen en ammoniak aanpakken.'

'Volop mogelijkheden pluimveehouder'

In het rapport 'Veehouderij en Gezondheid Omwonenden' werd vooral de pluimveehouderij als grote producent van fijnstof, en daarmee longproblemen veroorzakende endotoxinen gezien. Volgens Albert Winkel van Wageningen UR Livestock Research zijn er ook voor deze sector tal van mogelijkheden om die uitstoot te beperken.

Winkel pleit voor de langere termijn voor nieuwe stalontwerpen die én het fijnstofprobleem aanpakken én waarbij de kip haar natuurlijke gedrag op strooisel kan uiten. Voor bestaande stallen adviseert de onderzoeker een aanpak bij de bron, bijvoorbeeld door een ionisator of een oliofilm op het strooisel.

Bij de ionisator worden de stof-

deeltjes door draden in de stal elektrisch geladen, ze plakken aan alles wat geaard is. 'Het stof aan het dak en wanden van de stal, geeft misschien geen schoon gevoel, maar anders zat dit in de lucht', stelt de onderzoeker. De fijnstofreductie bedraagt 49 procent.

Voor de oliofilm wordt koolzaadolie verneveld over het strooisel. Winkel: 'Daar merk je weinig van. Het strooisel blijft droog en rul. Bij vleeskuikens wordt het vanaf dag 21 toegepast, het leidt tot een reductie van 54 procent over de gehele ronde.' Een andere vorm van bronreductie is de strooiselschuif. Die schuift een deel van het strooisel weg, waardoor een dunne laag overblijft. 'Voldoende voor de kip, de vorming van fijnstof en ammoniak

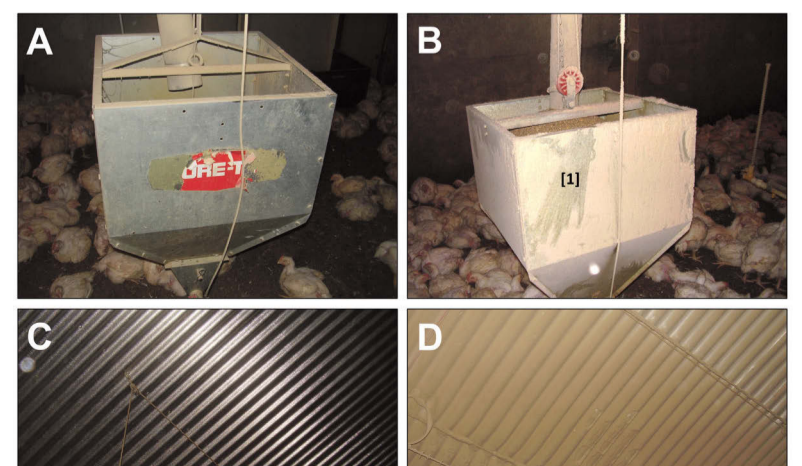
is duidelijk minder', vertelt Winkel.

Hij ziet veel keuze voor een warmtewisselaar of een droogtunnel om de hoeveelheid fijnstof te beperken. Dit zijn zogenaamde end-of-pipe-oplossingen: 'Geliefde systemen, omdat ze een besparing opleveren. De warmtewisselaar (fijnstofreductie van 13 of 33 procent) reduceert ook de stookkosten en de droogtunnel (fijnstofreductie van 30 of 55 procent) zorgt weer voor een betere mestkwaliteit en lagere afzetkosten.'

Een andere end-of-pipeoplossing is de droogfilterwand, een filterwand vóór de afzuigende ventilator. Die trekt de lucht door de filter. Het filter bestaat uit spleten met een knik hierin. Het fijnstof vliegt bij die knik uit de bocht en valt naar de

grond. Winkel: 'Een eenvoudig en vaak toepasbaar systeem. Het reduceert het fijne stof met 40 procent, het grovere stof nog meer. Bronmaatregelen en end-of-pipe maat-

regelen kunnen ook gecombineerd worden, zoals ionisatie in de stal en de droogfilter erna geschakeld. Zo zijn vrij eenvoudig grote stappen te maken.'

Rechts zijn de gevolgen van ionisatie te zien. Normaal zit dit als stof in de lucht.